

Journal of Urban Environmental Planning and Development

Vol 4, No 16, Winter 2025

p ISSN: 2981-0647 - e ISSN: 2981-1201

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/juep/>

Research Paper

Content Analysis and Secondary Analysis of The Iran's New Towns Oral History¹

Nasim Ghasemi Gharyeh Aali: Department of Urban Planning, Shahr Qods Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Hamidreza Sarimi*: Department of Urban Planning, Shahr Qods Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Arash Baghdadi: Department of Urban Planning, Shahr Qods Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: 2023/11/06 PP 95-106 Accepted: 2024/04/26

Abstract

Building new towns in the 20th century sense is one of the well-known policies in the field of urban planning knowledge. Rereading the historical experience of establishing new towns in Iran based on first-hand oral history documents is a useful step in order to evaluate the totality of this experience. The aim of the present research is to analyze the content of the oral history of the new towns of Iran in order to understand the expert opinions of the implementers and direct guardians of this policy. The approach of this research is mixed and the methods used include quantitative content analysis of the basic document of the research, namely the book "Oral History of New towns of Iran 1990-220", open coding of 39 expert conversations, as well as qualitative analysis of 316 core categories with the help of secondary analysis and comparative analysis of the results with each other. In the 30-year period under review, the fourth periods (2012-2020) and the Second period (1998-2006) respectively have the largest number of identified core categories. From the thematic point of view, the categories of "population and its growth rate" in the first to third periods have the highest concentration in the levels of executive management of new towns, but in the fourth period under investigation, this category has been replaced by the category of qualitative and innovative policies of new generation towns. A look at the cumulative findings of the categories also shows the superiority of the "institutional themes and components" cluster in all four studied periods as the first theme, which has not been in the crosshairs of previous researches, and from this point of view, it has been identified as the abundant importance of this category. In sum, "Oral history of new towns in Iran" is an important document in rereading the experiences of new towns, especially the first generation these new towns. The reading shows the possibility of a secondary analysis of this document and extracting a set of issues, challenges and strategies of new cities from the point of view of the executives and providing a newer analysis of the implementation process along with suggestions to better advance of this policy in the future.

Keywords: New Towns, Oral History, Content Analysis, Urbanism.

Citation: Ghasemi Gharyeh Aali, N., Sarimi, H., Baghdadi, A (2025). **Content analysis and secondary analysis of the Iran's New towns Oral History.** *Journal of Urban Environmental Planning and Development*, 4(16), 95-106.

© The Author(s) **Publisher:** Islamic Azad University of Shiraz

DOI: 10.30495/JUEP.1403.910221

¹This article is based on the Ph.D. dissertation of the first author entitled "Explanation of the desired pattern of establishment of new second-generation residential tourism Towns with an emphasis on Grounded theory (Case Study: the new city of Tiss)" under the supervision of the second author and the advice of the third author, which is running in the Islamic Azad University, Shahr e Qods branch.

*. **Corresponding author:** Hamidreza Sarimi, **Email:** saremi@modares.ac.ir **Tell:** +989121051335

Extended abstract

Introduction

Building new Towns as the 20th century Meaning is one of the well-known policies in the field of urban planning knowledge. The construction of new Towns from 1898 to 1950 can be called the 20th century reading of new Towns. Along with the construction of new Towns with the approaches of first-generation new Towns in Iran, second-generation of new Towns have given way to well-known and old satellite, dormitories, independent new Towns. Due to the continuation of this issue, the evaluation of this policy has become very important and it is necessary to turn to new perspectives in this field. Re-reading the historical experience of establishing new Towns in Iran based on first-hand documents is one of the evaluative measures that has received less attention in the country so far. Based on this, first-hand historical documents, like "oral history" documents, are one of the most important and useful documents in this field, which can provide new fields and windows for evaluating the policy of new Towns in Iran. Therefore, rereading the historical experience of establishing new Towns in Iran based on first-hand "oral history" documents is a useful step to evaluate the totality of this experience. "Oral history" as a scientific document and method is legal and has theoretical and practical principles for gathering oral evidence and documents, in which the gathering of historical information is based on a purposeful, active and informed interview. The aim of the current research is to analyze the content of the oral history of the new Towns of Iran in order to understand the expert opinions of the implementers and direct guardians of this policy. This research has two main questions: A- What are the key categories of the expert opinions of the managers and direct custodians of the policy of building new Towns according to the periods of responsibility? B- What do the similarities and differences of the core categories in each of the identified courses show and what do they contain tips and lessons?

Methodology

In this research, several sets of scientific research methods, including the method based on oral history, content analysis, and secondary

analysis, were used simultaneously with a mixed quantitative and qualitative approach. The approach of research is mixed research and the methods used include "quantitative content analysis" of the basic document of the research, namely the book "Oral History of New Towns of Iran 1990-2020", open coding of 39 expert conversations, as well as "qualitative analysis" of 316 core categories with the help of secondary analysis and comparative analysis of the results with each other. In the quantitative part; the methodological technique used is quantitative content analysis, which expands the researcher's understanding of the subject. In this research, Unit of Data Collection of "research data" is the set of targeted specialized conversations included in the mentioned document and the Unit of Analysis is the topics, elements and building blocks of executive management of public new Towns among those conversations. Also, the method of expressing the output of the extracted content is "descriptive". In the qualitative part, the secondary analysis method was used in order to re-read and re-recognize the first-hand research document, which was done with the help of categorizing, grouping and matching open codes identified from the quantitative research stage. The Logic of reasoning of research is "Deductive" and is based on the collective analysis of the set of conversations. Data analysis tools and graphs are also done with the help of manual coding and Excel software.

Results and discussion

The main document has four periods between 1990 and 2020. In the thirty years under review, the fourth periods (2014-2020) and the second period (1998-2006) respectively have the largest number of identified core categories. From the thematic point of view, the categories of "population and its growth rate" in the first to third periods have the highest concentration in the levels of executive management of new Towns, but in the fourth period under investigation, this category has been replaced by the category of qualitative and innovative policies of new generation towns. In addition, in the first period, the bold key categories include "population and population growth rate", "institutional disputes", "house construction and housing provision". In the second period, "the demographic issues of new towns" and "the

provision of urban infrastructure" have been prioritized. "Population and growth rate", "urban infrastructure", "Mehr housing project" and "institutional contradictions" have been in the focus of attention in the third period. In the fourth period, compared to the previous three periods, it is possible to see the repetition of bold demographic issues, the urban infrastructure of Mahr housing, institutional conflicts, along with the birth of a new concept of quality policies for new generation Towns. A look at the cumulative findings of the categories also shows the superiority of the "institutional themes and components" cluster in all four studied periods as the first theme, which has not been in the crosshairs of previous researches, and from this point of view, it has been identified as the abundant importance of this category.

Conclusion

In all four investigated periods, the practical dimensions and angles of establishing the policy of new Towns in Iran have been much stronger than the theoretical dimensions and angles covering this policy. Another important point is the accumulation of categories such as the population and the provision of urban infrastructure, to which the issue of "Mehr housing project" is gradually added, and the process of gradually not successfully attracting the population has been accompanied by a wave of contradictions and institutional differences between the various institutions and implementers of this policy in the past three decades. In a way, it can be pointed out that along with the accumulation of inefficiencies in the implementation of the new Towns policy in

Iran, the increase in the categories identified in the fourth period can be seen at the same time, and in addition, despite the unresolved set of administrative-institutional challenges of the first generation Towns, the concept of new generation Towns is suddenly born in Iran. This issue has brought a wave of conflict and ambiguity between the challenging policies of new first generation Towns with the perspective of new generation Towns instead of learning from previous experience. According to the more frequent category of institutional discussions such as "institutional conflicts" at the beginning of this policy and "institutional disputes" in the continuation of the implementation of this policy in the last three decades, the most influential intangible and hidden factor of the failure of new Towns in Iran can also be extracted according to quantitative and qualitative data Which is the lack of establishment of "institutional conceptual network" among the national-regional - local levels of the management of these new towns under Iran's urban planning and development system. From this point of view, dealing with the big issue of suitable conceptual network for the management of new Towns in Iran and formulating management models or explaining the management models related to it can be one of the pure and important topics of the next decades of managing new Towns, including the management of first generation or second generation of new Towns in Iran. In general, the recognition of these collective findings can introduce and recount the new and fresher understanding of the theoretical and practical aspects of the establishment of new Towns in Iran.

فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری

دوره ۴، شماره ۱۶، زمستان ۱۴۰۳

شاپا چاپی: ۰۶۴۷-۲۹۸۱ شاپا الکترونیکی: ۱۲۰۱-۲۹۸۱

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/juep/>

مقاله پژوهشی

تحلیل محتوا و تحلیل ثانویه سند تاریخ شفاهی شهرهای جدید ایران^۱

نسیم قاسمی قریه عالی: گروه شهرسازی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

حمیدرضا صارمی*: گروه شهرسازی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

آرش بغدادی: گروه شهرسازی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۵ صص ۱۰۶-۹۵ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۷

چکیده

احداث شهرهای جدید به معنای قرن بیستمی آن، یکی از سیاست‌های شناخته شده در عرصه دانش شهرسازی است. بازخوانی تجربه تاریخی استقرار شهرهای جدید در ایران بر مبنای اسناد دست‌اول تاریخ شفاهی؛ گامی مفید به منظور ارزیابی کلیت این تجربه است. هدف از پژوهش حاضر، تحلیل محتوایی کمی و کیفی سند تاریخ شفاهی شهرهای جدید ایران جهت شناخت نقطه نظرات کارشناسی مجریان و متولیان مستقیم این سیاست است. رویکرد این پژوهش آمیخته و روش‌های مورد استفاده شامل بر تحلیل محتوای کمی سند پایه پژوهش یعنی کتاب «تاریخ شفاهی شهرهای جدید ایران ۱۳۶۸-۱۳۹۸»، کدگذاری باز ۳۹ گفتگوی کارشناسی و نیز تحلیل کیفی ۳۱۶ مقولات محوری به کمک تحلیل ثانویه و بررسی تطبیقی نتایج با یکدیگر است. در دوره سی سال مورد بررسی، دوره‌های چهارم (۱۳۹۲-۱۳۹۸) و دوره دوم (۱۳۷۶-۱۳۸۴) به ترتیب دارای بیشترین تعداد مقولات محوری شناسایی شده می‌باشند. از لحاظ مضمونی نیز مقولات «جمعیت و نرخ رشد آن» در ادوار اول تا سوم دارای بیشترین تمرکز در سطوح مدیریت اجرایی شهرهای جدید بوده ولی در دوره چهارم مورد بررسی این مقوله جای خود را مقوله سیاست‌های کیفی و نوین شهرهای نسل نو داده است. نگاهی بر یافته‌های تجمیعی مقولات نیز نشان‌دهنده برتری خوشه «مضامین و مؤلفه‌های نهادی» در هر چهار دوره مورد بررسی به عنوان مضمون نخست است که تاکنون در تیررس نگاه پژوهش‌های قبلی قرار نداشته و از این نظر گویای اهمیت وافر این مقوله شناسایی شده است. در مجموع، «تاریخ شفاهی شهرهای جدید در ایران» سندی مهم در بازخوانی تجارب در موضوع شهرهای جدید به‌ویژه شهرهای نسل نخست این نوشهرها است. قرائت و خوانش صورت گرفته، گویای امکان تحلیل ثانویه این سند و استخراج مجموعه موضوعات، چالش‌ها و راهبردهای شهرهای جدید از منظر مجریان و ارائه تحلیل‌های جدیدتر از روند اجرایی همراه با پیشنهادهایی به منظور پیشبرد بهتر این سیاست در آینده است.

واژه‌های کلیدی: شهرهای جدید، تاریخ شفاهی، تحلیل محتوا، شهرسازی

استناد: قاسمی قریه عالی، نسیم؛ صارمی، حمیدرضا و آرش بغدادی. (۱۴۰۳). تحلیل محتوا و تحلیل ثانویه سند تاریخ شفاهی

شهرهای جدید ایران. فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، ۴(۱۶)، ۹۵-۱۰۶.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز

© نویسندگان

DOI: 10.30495/JUEP.1403.910221

^۱. این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان «تبیین الگوی مطلوب استقرار شهرهای جدید مسکونی - گردشگری نسل دوم با تأکید بر نظریه بر خاسته از داده (مورد پژوهی: شهر جدید تیس)» به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم است که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس در حال تدوین است.

*. نویسنده مسئول: حمیدرضا صارمی، پست الکترونیک: saremi@modares.ac.ir تلفن: ۰۹۱۲۱۰۵۱۳۳۵

مقدمه

در ادبیات برنامه‌ریزی شهری، شکل‌گیری ایده «باغ شهر» و سیاست شهرهای جدید قرن بیستم همچنان پابرجاست. در کنار احداث شهرهای جدید با رویکردهای نو شهرهای جدید نسل اول در ایران (Valipour, 2023:96)، شهرهای جدید نسل دوم جای خود را به شهرهای جدید شناخته‌شده اقماری، خوابگاهی و یا شهرهای جدید مستقل داده است (Ziari, 2014: 116-118) (Hall & Tewdwr-Jones, 2020:30). در تعاریف دانشگاهی، منظور از شهرهای جدید؛ اجتماعی خودبسنده با جمعیت و مساحت مشخص، دارای فاصله‌ای معین از «مادرشهر»، برنامه‌ریزی شده و از پیش تعیین شده، با اهدافی معین و برخوردار از تمام تسهیلات لازم برای یک محیط مستقل هست (Herati & Zaviyar, 2012). در تعاریف قانونی از جمله «قانون ایجاد شهرهای جدید» مصوب ۱۳۸۰ نیز «شهر جدید» به محدوده‌های جمعیتی مستقل حداقل سی هزار نفری در خارج از محدوده قانونی و حریم استحقاقی شهرها استناد گردیده است (Akbari & Amoyan, 2023:12). شهرهای جدید از این نظر دارای اشتراکات وسیعی با مقولات و مفاهیم پایه شهرسازی و شهرنشینی همانند «کلان‌شهرها»، «رشد جمعیت»، «ساخت مسکن»، «کیفیت زندگی»، «خودکفایی» و «شهرگرایی» داشته و به‌نوعی همواره ارتباط خود را با این مفاهیم در قالب یک شبکه مفهومی منسجم و با رویکرد برتری شهرسازی بر شهرنشینی حفظ نموده است. شهرهای جدید پدیده‌ای اجتماعی اقتصادی با مسائل خاص خود هستند. سابقه اجرایی آن‌ها نشان می‌دهد که ایجاد شهرهای جدید باتوجه به اهداف ایجاد و عملکردهای خاصی که داشته‌اند، گاه تبدیل به یک قطب جمعیتی شده و گاه آن‌قدر ضعیف عمل کرده‌اند که انسان تمایلی به زندگی در آن‌ها ندارد (Mozhghani, Jahanshahloo, Hosseinzadeh, Lotfi, Rajabi, 2022:3-4). در ایران، شهرهای جدید باهدف کاهش تمرکززدایی از کلان‌شهرها و توسعه متعادل منطقه‌ای احداث شدند، اما این شهرها از بدو تأسیس تا به حال خود درگیر یکسری مسائل و مشکلات عدیده‌ای شده‌اند که نیازمند بررسی و بازنگری‌های اساسی هستند (Shakarmi & Ajza Shokouhi, 2024:141). براین اساس، این تجربه غنی یک صدساله جهانی دارای مجموعه‌ای از نقاط عطف و نقاط شکست در سرتاسر جهان بوده که ارزیابی‌های نو از آن در قالب بازخوانی تجارب استقرار و احداث شهرهای جدید می‌تواند آموزه‌های مهم نظری و کاربردی را در این زمینه معرفی نماید. اسناد «تاریخ‌های شفاهی» یکی از این نمونه از اسناد کاربردی بدین منظور می‌باشند. تاریخ شفاهی یکی از شیوه‌های پژوهش در تاریخ است که به شرح و شناسایی وقایع، رویدادها و حوادث تاریخی بر اساس دیدگاه‌ها، شنیده‌ها و عملکرد شاهدان، ناظران و فعالان می‌پردازد که معمولاً شکل گفتاری داشته و در شکل نوین آن در قالب مجموعه‌ای از مصاحبه‌های متنی و تصویری ضبط می‌گردد. از این نظر، تاریخ‌های شفاهی عموماً دربردارنده مجموعه تجارب عملی مجریان، مسئولان و متولیان اجرایی پیشبرد یک سیستم یا یک پروژه و یا یک سیاست و طرح بوده و حاوی تجارب مستقیم و ملموس و تجارب زیسته افراد مستقیم درگیر شده با پیشرفت زمانی آن پدیده است که به‌نوعی می‌توان گفت این اسناد جزء اسناد دست‌اول پژوهشی طبقه‌بندی می‌گردند. بنابراین تاریخ شفاهی به‌عنوان یک مدرک تاریخی دربردارنده گزارش‌های دست‌اول از وقایع گذشته است و باتوجه به اصالت و بی‌واسطه بودن به‌عنوان سرچشمه دانش و اطلاعات جدیدی از گذشته قلمداد شده و ارائه‌دهنده دیدگاه‌های تفسیری تازه نقشی بی‌بدیل در تاریخ پدیده موردبررسی است و در آن زوایای پنهان و پیدای آن پدیده‌ها از منظری نو نگریسته می‌شود. «تاریخ شفاهی شهرهای جدید در ایران ۱۳۶۸-۱۳۹۸» یکی از این نمونه اسناد تحلیلی-تاریخی در دسترس است که در چند سال اخیر به چاپ رسیده و تاکنون به شکل محتوایی مورد مذاقه و بررسی‌های علمی کمی و کیفی قرار نگرفته و از این نظر رجوع به آن سند می‌تواند بخشی از ناگفته‌ها و ابعاد خاموش چگونگی استقرار شهرهای جدید در ایران را از زوایای گوناگون هویدا نماید. این سند شامل بر ۵۱۷ صفحه هست که بخش مصاحبه با متولیان اجرایی یعنی بخش اصلی سند و بخش مورد تأکید آن در این پژوهش شامل بر ۳۹۷ صفحه و شامل بر ۳۹ گفتگو و مصاحبه با مدیران ارشد و مدیران میانی وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی، وزارت راه و ترابری، وزارت راه و شهرسازی و شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید هست که در این پژوهش به‌طور کامل مورد تجزیه و تحلیل کمی و کیفی قرار گرفته است. بر این مبنا، هدف از این پژوهش نظری و کاربردی؛ ارائه یک تحلیل دوگانه کمی و کیفی بخش تجربه شفاهی مجریان استقرار شهرهای جدید کشور در سند تاریخ شفاهی شهرهای جدید ایران در بازه زمانی ۳۰ سال بین سال‌های ۱۳۶۸ الی ۱۳۹۸ خورشیدی و نیز استخراج مقولات محوری و تجزیه و تحلیل آن موارد به‌صورت یکپارچه هست.

سؤالات تحقیق

الف- نقطه نظرات کارشناسی مجریان و متولیان مستقیم سیاست احداث شهرهای جدید به تفکیک دوره‌های مسئولیت شامل بر کدام مقولات محوری است؟

ب- شباهت‌ها و تفاوت‌های مقولات محوری در هر یک از دوره‌های شناسایی شده گویای چیست و چه حاوی نکات و درس‌هایی است؟

¹ Oral History

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

شهرسازی و شهرنشینی همواره به نوعی با ساخت شهرهای جدید مانوس بوده و در دو نوع الگوی کلان، قدمت الگوی اول به هزاره‌ها و قدمت الگوی دوم به سده پیش و به قرن بیستم بازمی‌گردد (Rafizadeh, 2017: 179-181). خوانش شهرهای جدید از سال‌های ۱۸۹۸ تا ۱۹۵۰ میلادی را می‌توان خوانش قرن بیستمی از شهرهای جدید نام‌گذاری نمود. در تعاریف دانشگاهی، منظور از شهرهای جدید؛ اجتماعی خودبسنده با جمعیت و مساحت مشخص، دارای فاصله‌ای معین از «مادرشهر»، برنامه‌ریزی شده و از پیش تعیین شده، با اهدافی معین و برخوردار از تمام تسهیلات لازم برای یک محیط مستقل هست (Herati & Zaviyar, 2012). در تعاریف قانونی از جمله «قانون ایجاد شهرهای جدید» مصوب ۱۳۸۰ نیز «شهر جدید» به محدوده‌های جمعیتی مستقل حداقل سی هزار نفری در خارج از محدوده قانونی و حریم استحقاطی شهرها استناد گردیده است (Akbari & Amoyan, 2023: 12). با این حال، امروزه شکل جدیدتری از شهرهای جدید در قالب شهرهای جدید قرن بیست و یکمی نیز در دسترس هست. در حالی که در شهرهای جدید قرن بیستمی (نسل نخست) در معیارهایی همانند تحقق‌پذیری و موفقیت در عرصه عمل همچنان موضوعاتی مهم تلقی می‌گردد؛ نوع متفاوتی از شهرهای جدید (نسل نو) در قرن بیست و یکم باهدف گذاری تازه‌تری برنامه‌ریزی و توسعه داشته‌اند (Arbab & Basirat, 2016: 281-282). در این زمینه، شهرهای جدید نسل قدیم با اهداف عمده‌ای همانند «جذب سرریز جمعیت از منطقه مادرشهر» و «ایجاد کانون‌های اشتغال در شهر جدید» (Ziari, 2014: 116-118) و شهرهای جدید نسل نوین با اهداف متفاوت‌تر و کیفی همانند ایجاد شهرهای کارآفرین، شهرهایی همراه با خوشه سازی صنعتی، شهرهای اقتصادی دانش‌بنیان و روی‌آور به آموزه‌های تحقق‌پذیری شهری و ایده‌های نو در آن (Basirat, 2015: 235-236) شناخته می‌شوند. بر این مبنا، ادبیات نظری شهرهای جدید به‌ویژه در سطح جهانی در حال پوست‌اندازی و تولد یک دسته از مفاهیم تخصصی نوینی است که جایگاه شهرهای جدید را در نظام عملی شهرسازی جهان و پایگاه نظری دانش شهرسازی به‌مراتب تقویت نموده است. این مجموعه مفاهیم تخصصی نظری و یا عمل مبنا خود از یک‌سو برآمده از تجارب استقرار نسل‌های نوین شهرهای جدید بوده و از سوی دیگر این مجموعه ادبیات بر روند اجرایی و استقرار شهرهای جدید نسل نوین اثرگذار بوده است. بر این مبنا در کنار شهرهای جدید نسل اول که الهام گرفته از تجربه کشور انگلستان در نیمه دوم قرن بیستم میلادی می‌باشند؛ می‌توان از طیف متنوعی از نسل‌های نوین‌تر شهرهای جدید همانند شهرهای جدید نسل دوم، شهرهای جدید نسل سوم، شهرهای جدید نسل چهارم و ... استناد نمود که ارزیابی هر کدام، نیازمند توجه به زمینه و متن آن شهرها است. در ادامه به تعدادی از پژوهش‌های ناظر بر ارزیابی کلان تجارب شهرهای جدید در ایران استناد می‌گردد. پژوهشی با عنوان «ارزیابی شهرهای جدید؛ عملکرد گذشته، راهکارهای آینده» بر حدود ۱۲ شهر جدید از ۱۸ شهر جدید متمرکز شده و ارزیابی صورت گرفته نزدیک به بیش از یک دهه از آغاز شکل‌گیری این سیاست در ایران بوده که نتایج آن در چند بخش مختلف بیان و دسته‌بندی گردیده است. در بخش جذب جمعیت، نتایج تنها گویای جذب جمعیتی معادل ۱۲۶ هزار نفر از سقف جمعیتی ۱,۰۹۰,۰۰۰ نفری پیش‌بینی شده تا سال ۱۳۸۵ و درصد اسکان ۱۱,۶٪ در هشت سال قبل از پایان افق طرح در سال ۱۳۸۵ خورشیدی بوده که به‌زعم نویسندگان؛ نتایجی بسیار ناامیدکننده در این شاخص ارزیابی است. در همین راستا؛ باوجود هزینه سنگین زیرساخت، ضعف در خدمات و تأسیسات زیربنایی شهری، ناهماهنگی در خطمشی و سیاست‌های درون دستگاهی همانند ایجاد شهرک‌های موازی و احداث مجتمع‌های مسکونی بزرگ و بورس‌بازی زمین به‌جای تقاضای مؤثر از جمله نقاط ضعف در بخش «راه‌اندازی و بهره‌برداری شهرهای جدید» قلمداد گردیده است. از دیگر یافته‌های آن پژوهش ارائه مجموعه‌ای از راهکارها و انتقادات نسبت به نبود جایگاه معین شهرهای جدید در سیاست ملی شهرنشینی کشور ایران و نیز نظام شبکه شهرهای کشور و نظام برنامه‌ریزی کشور و تأکید بر لزوم بازنگری در اهداف و سیاست‌های احداث شهرهای جدید بر مبنای نیازهای توسعه ملی و منطقه‌ای، قانونمندسازی حرکت این توسعه شهرهای جدید از مکان‌یابی تا اولویت‌بندی پروژه‌های اجرایی و تدارک پشتوانه حقوقی و تدارک راهکارهای ایجاد هماهنگی‌های بین بخشی و هماهنگی‌های درون بخشی به‌عنوان راهکارهای عملیاتی در بخش «سیاست‌گذاری شهرهای جدید» است. نویسندگان، همچنین به لزوم تغییر در شرح خدمات طرح‌های شهری و پروژه‌های شهری جدید همانند تعریف طرح‌های موضوعی و موضعی در بخش «برنامه‌ریزی و طراحی شهرهای جدید» استناد نموده است (Sheikhi, 2012: 123-129). پژوهش دیگر با عنوان «نگاهی به مبانی نظری ساخت شهرهای جدید در ایران» است. سخن محوری آن پژوهش، عدم شناخت نظری لازم و کافی از تجربه تاریخی کشورهای آغازکننده ساخت شهرهای جدید در جهان در زمان شروع و پیگیری احداث آن شهرها در ایران بوده که از یک‌سو این فرآیند دارای شتاب و عدم انطباق با شرایط ایران بوده و از سوی دیگر نیز تلاشی جامع به‌منظور اجماع در فرآیندهای تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در شهرهای جدید وجود نداشته است. نویسندگان بر این اساس، بخش قابل‌توجهی از نارسایی‌ها در برنامه‌ریزی ساخت و مدیریت شهرهای جدید را ناشی از فقدان عمق کافی نسبت به مبانی نظری ساخت شهرهای جدید دانسته و بر آن تأکید نموده است. از جمله مصادیق مورد تأکید نویسندگان در این زمینه، عدم فهم نظری صحیح از مفهوم سرریز جمعیتی و خلط آن با مقوله افزایش جمعیت شهرهای بزرگ و رشد ناگهانی ناشی از جمعیت، عدم مکان‌یابی صحیح و نیز بلندپروازی در پیش‌بینی جمعیت شهرهایی همانند هشتگرد و عدم روی‌آوری به تجارب انگلیسی‌ها در پیش‌بینی

جمعیت شهرهای کوچک مابین ۸۰ الی ۱۲۰ هزار نفری و افزایش تدریجی جمعیت این شهرها هست (Tabrizi, 2006: 59-64). در پژوهشی دیگر با عنوان «فرا تحلیل کیفی پژوهش‌های انجام‌شده، پیرامون شهرهای جدید ایران با تأکید بر مقالات علمی و پژوهشی» بر ۸۳ مقاله طی سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۹۴ متمرکز گردیده‌اند. پژوهشگران این تعداد از حجم نمونه از مقالات را در هفت محور دسته‌بندی نموده و مطابق با ارزیابی‌های صورت گرفته، بیشترین سطح از پژوهش ناظر بر شهرهای جدید از نسل اول بوده که مسئله «جمعیت و جذب سرریز جمعیت»؛ اولویت اول موضوعی مقالات با تعداد پانزده مورد بوده است. بر طبق استدلال‌های آن پژوهش، مجموعه دلایل عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران را می‌توان به خوشه‌ای از دلایل همانند عدم تدوین سیاست ملی شهرنشینی در توسعه فضایی کشور، عدم تعیین جایگاه شهرهای جدید در نظام سلسله‌مراتب فضایی، فقدان مشارکت شهروندان، فقدان هویت، فقدان مدیریت یکپارچه و نبود سامانه‌های حمل‌ونقل کارآمد بین «مادرشهر» و «شهر جدید» نسبت داد. همچنین پژوهشگران جذب سرریز جمعیت را مهم‌ترین هدف این طرح قلمداد نموده‌اند که شهرهای جدید در این زمینه از دید نتایج پژوهش موفقیت‌آمیز عمل ننموده‌اند (Meshkini & Behnam Morshidi, 2017:23-46). پژوهش منتخب دیگر با عنوان «شاخص‌سازی و رتبه‌بندی عملکرد جمعیتی شهرهای جدید در ایران با تأکید بر عوامل اجتماعی و اقتصادی» هست. طبق نتایج و در طی دوره موردبررسی نتایج پژوهش نشانگر موفقیت ۱۲ شهر جدید ایران و پیدایش روند بهبود جذب جمعیت طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ خورشیدی است. در آن پژوهش، از مجموعه‌ای از شاخص‌های ترکیبی جمعیتی همانند سطح سواد، تراکم جمعیت، بُعد خانوار و شاخص‌های اقتصادی همانند نرخ بیکاری مردان، سهم جمعیت جوان و شاخص‌های اجتماعی همانند میزان باسوادی، سهم جمعیت کودکان استفاده شده است. این شهرهای موفق شامل شهرهای صدرا (نمره ۳۵٫۲)، بهارستان و اندیشه بوده در کنار این میزان از جذب، شاخص‌های مناسب کالبدی فضایی همانند میزان فاصله از مادرشهر و تراکم جمت نیز در آن شهرها قابل مشاهده بوده است. در مقابل، دیگر شهرهای جدیدی همانند هشتگرد، مجلسی، و عالی شهر در رتبه‌های پایین این ارزیابی قرار داشته‌اند. درمجموع در آن پژوهش بر روند بهبود نسبی جمعیت‌پذیری (در حد مقیاس ۱۲ شهر با تعیین رتبه‌های برتر) تأکید شده است (Koosheshi, Mahmoudiani, 2019). در پژوهشی با عنوان «واکاوی علل ناکامی شهرهای جدید در ایران»؛ مجموعه عوامل مختلفی همانند فقدان طرح آمایش سرزمین، مشکلات ناظر بر عدم اشتغال‌زایی، عدم خودکفایی شغلی، فقدان مطالعات محیطی- جغرافیایی و بی‌ثباتی سیاست‌های شهرسازی و تغییر مستمر رویکردها در دو حوزه مسکن و شهرسازی و نیز مجموعه شاخص‌های فنی- مهندسی به‌عنوان اصلی‌ترین علل و شاخص‌های مؤثر در ناکامی شهرهای جدید معرفی شده است. از میان این مجموعه عوامل از دید نویسندگان تأثیرگذارترین عامل ناکامی شهرهای جدید در ایران به فقدان طرح آمایش سرزمین در مقیاس ملی استناد گردیده است (Jahanmohammadi, Garakhlo, Ahmadi, 2022).

مواد و روش تحقیق

در این پژوهش از چند مجموعه از روش‌های علمی تحقیق شامل روش مبتنی بر تاریخ شفاهی، تحلیل محتوا و تحلیل ثانویه به‌طور هم‌زمان و با رویکرد آمیخته کمی و کیفی استفاده شده است. تاریخ شفاهی روشی علمی، قانونمند و برخوردار از اصول نظری و عملی برای گردآوری شواهد و مدارک شفاهی است که در آن گردآوری اطلاعات تاریخی بر مبنای مصاحبه هدفمند، فعال و آگاهانه صورت می‌پذیرد (Nouraei, 2011). در بخش کمی؛ فن روش‌شناسی مورد استفاده تحلیل محتوای کمی است. این ابزار گسترش‌دهنده فهم محقق از موضوع و ارائه‌دهنده دیدگاه‌هایی جدید به‌منظور ساماندهی یک سری از اقدامات عینی و پیشبرد واکاوی دقیق‌تر است (Krippendorff, 2018:24). در این پژوهش، واحد جمع‌آوری «داده‌های تحقیق» مجموعه گفت‌وگوهای هدفمند تخصصی مندرج در سند «تاریخ شفاهی شهرهای جدید ایران ۱۳۶۸-۱۳۹۸» و «واحد تحلیل مطالعه»^۲ موضوعات، عناصر و رکن سازنده مدیریت اجرایی شهرهای جدید عمومی در بین آن گفت‌وگوها است. شیوه بیان خروجی محتوای استخراج‌شده نیز از بین چهار رویکرد رایج (Neuendorf, 2017: 72) در این حوزه به شیوه «توصیفی»^۳ هست. در بخش کیفی نیز از روش تحلیل ثانویه به‌منظور بازخوانی و بازساخت مجدد از سند دست‌اول پژوهش استفاده شده که این کار به کمک دسته‌بندی، گروه‌بندی و تطبیق کدهای باز شناسایی‌شده از مرحله کمی پژوهش صورت گرفته است. الگوی استدلالی پژوهش نیز، «قیاسی» و مبتنی بر خوانش تجمیعی مجموعه گفت‌وگوهای مندرج در سند تاریخ شفاهی شهرهای جدید ایران است. ابزارهای تجزیه و تحلیل داده‌ها و ترسیم نمودارها نیز به کمک کدگذاری دستی و نرم‌افزار اکسل صورت گرفته است.

بحث و ارائه یافته‌ها

در این بخش یافته‌های کمی و مستندات تحلیل محتوای سند به تفکیک عناوین کلیدی شناسایی‌شده ارائه گردیده است.

¹ Unit of Data Collection

² Unit of Analysis

³ Descriptive

دوره‌های زمانی سند و مختصات آماری گفت‌وگوها

متناسب با ساختار پژوهش، بخش منتخب سند شامل بر چهار دوره زمانی است که در جدول زیر مختصات دوره‌ها و تعداد گفت‌وگوها به تفکیک هر دوره قابل مشاهده هست.

جدول ۱- دوره‌های زمانی چهارگانه سند تاریخ شفاهی شهرهای جدید و مختصات آماری آن

ردیف	نام دوره زمانی	بازه زمانی دوره	تعداد گفت‌وگوها	تعداد مقولات استخراج شده	نسبت تعداد مقولات به تعداد کارشناس
۱	یکم	۱۳۶۸-۱۳۷۶	۹	۵۶	۶,۲۲
۲	دوم	۱۳۷۶-۱۳۸۴	۱۱	۷۱	۶,۴۵
۳	سوم	۱۳۸۴-۱۳۹۲	۷	۴۵	۶,۴۲
۴	چهارم	۱۳۹۲-۱۳۹۸	۱۲	۱۴۴	۱۲
	مجموع	-	۳۹	۳۱۶	۸,۱۰

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

همان‌گونه که مشاهده می‌شود دوره چهارم و دوم به ترتیب دارای «بیشترین تعداد گفت‌وگوها»، «بیشترین تعداد مقولات استخراج شده» و نیز بیشترین میزان شاخص «نسبت تعداد مقولات به تعداد کارشناس» در بین هر چهار دوره موردبررسی است. میانگین شاخص «نسبت تعداد مقولات به تعداد کارشناس» در بین هر چهار دوره موردبررسی نیز معادل با تعداد ۸ مقوله برای هر کارشناس محاسبه و استخراج گردیده است.

مقولات محوری بازه زمانی اول

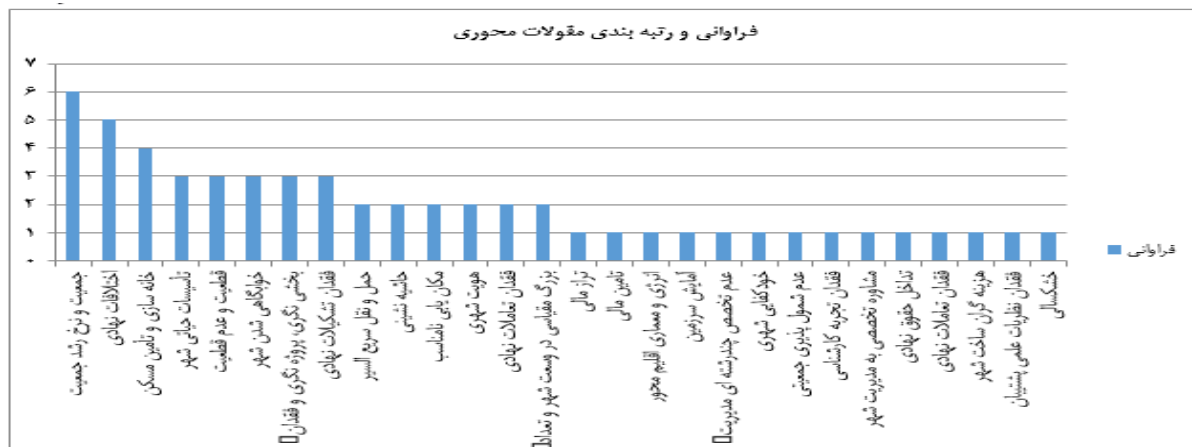
جدول زیر تعداد ۵۶ مقوله محوری محتوا یابی شده از خوانش اول سند پایه پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲- مقولات نهایی استخراج شده آرای کارشناسی بازه سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۷۶

ردیف	نام مقوله کدگذاری شده	فراوانی	ردیف	نام مقوله کدگذاری شده	فراوانی
۱	جمعیت و نرخ رشد جمعیت	۶	۱۵	تراز مالی	۱
۲	اختلافات نهادی	۵	۱۶	تأمین مالی	۱
۳	خانه‌سازی و تأمین مسکن	۴	۱۷	انرژی و معماری اقلیم محور	۱
۴	تأسیسات حیاتی شهر	۳	۱۸	آمایش سرزمین	۱
۵	قطعی و عدم قطعی	۳	۱۹	عدم تخصص چند رشته‌ای مدیریت شهری	۱
۶	خوابگاهی شدن شهر	۳	۲۰	خودکفایی شهری	۱
۷	پروژه نگری و فقدان نگاه راهبردی	۳	۲۱	عدم شمول پذیری جمعیتی	۱
۸	فقدان تشکیلات نهادی	۳	۲۲	فقدان تجربه کارشناسی	۱
۹	حمل و نقل سریع‌السیر	۲	۲۳	مشاوره تخصصی به مدیریت شهر	۱
۱۰	حاشیه‌نشینی	۲	۲۴	تداخل حقوق نهادی	۱
۱۱	مکان‌یابی نامناسب	۲	۲۵	فقدان تعاملات نهادی	۱
۱۲	هویت شهری	۲	۲۶	هزینه گران ساخت شهر	۱
۱۳	فقدان تعاملات نهادی	۲	۲۷	فقدان نظریات علمی پشتیبان	۱
۱۴	بزرگ‌مقیاسی در وسعت و تعداد شهر	۲	۲۸	خشک‌سالی	۱

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

نمودار ستونی زیر نیز روند توزیع فراوانی مقولات این دوره را به شکل بصری نشان می‌دهد.

شکل ۲- توزیع فراوانی مقولات در دوره اول موردبررسی منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

آرای کارشناسی بازه سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۷۶ نشانگر حضور سه مقوله محوری پررنگ «جمعیت و نرخ رشد جمعیت»، «اختلافات نهادی»، «خانه‌سازی و تأمین مسکن» است که عملاً پیوندهای مابین سیاست شهرهای جدید را با این سه مقوله نشان می‌دهد به‌طوری‌که عمده تمرکز اولیه سیاست شهرهای جدید در ایران بر مبنای تحلیل محتوای کمی موجود، مسئله نرخ رشد جمعیت موجود و نرخ رشد پیش‌بینی شده بالا برای آن در چند دهه آتی، تأمین مسکن کارمندان و پیشبرد سیاست همراه با اختلاف بین نهادهای متولی همانند وزارت مسکن و سازمان برنامه‌بودجه وقت مطابق با مستندات سند تاریخ شفاهی شهرهای جدید ایران است (Oral history of the new cities of Iran 1990-2020, 2020:24-99).

مقولات محوری بازه زمانی دوم

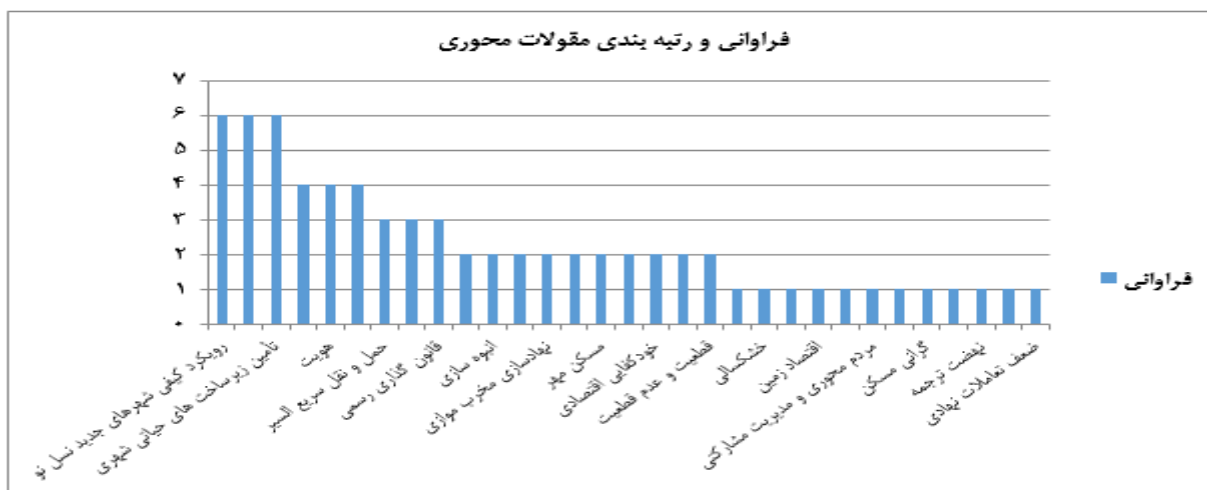
جدول زیر تعداد ۷۱ مقوله محوری محتوا یابی شده از خوانش دوم سند پایه پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۳- مقولات نهایی استخراج‌شده آرای کارشناسی بازه سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۸۴

ردیف	نام مقوله کدگذاری شده	فراوانی	ردیف	نام مقوله کدگذاری شده	فراوانی
۱	رویکرد کیفی شهرهای جدید نسل نو (مزیت-نقش-شخصیت-برندینگ-شهر هوشمند-شهر اکولوژیک)	۶	۱۷	خودکفایی اقتصادی	۲
۲	جمعیت، نرخ رشد و مهاجرت	۶	۱۸	شمولیت اقشار جمعیت	۲
۳	تأمین زیرساخت‌های حیاتی شهری	۶	۱۹	قطعیات و عدم قطعیات	۲
۴	مکان‌یابی	۴	۲۰	ساختار مدیریت شهرهای جدید	۱
۵	هویت	۴	۲۱	خشک‌سالی	۱
۶	تأمین نوین مالی	۴	۲۲	اشتغال‌زایی و خودکفایی	۱
۷	حمل‌ونقل سریع‌السیر	۳	۲۳	اقتصاد زمین	۱
۸	تملک و مدیریت اراضی وقفی	۳	۲۴	رشد تدریجی شهر	۱
۹	قانون‌گذاری رسمی	۳	۲۵	مردم محوری و مدیریت مشارکتی	۱
۱۰	اختلافات نهادی	۲	۲۶	کارگاه ساختمانی	۱
۱۱	انبوه‌سازی	۲	۲۷	گرانی مسکن	۱
۱۲	تضادها و تخریب‌های رسانه‌ای	۲	۲۸	مقبولیت عمومی	۱
۱۳	نهادسازی مخرب موازی	۲	۲۹	نهیض ترجمه	۱
۱۴	ساخت مسکن	۲	۳۰	ضعف رسانه‌ای	۱
۱۵	مسکن مهر	۲	۳۱	ضعف تعاملات نهادی	۱
۱۶	کوچک‌مقیاسی در اندازه و وسعت شهر	۲	۳۲	-	-

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

نمودار ستونی زیر نیز روند توزیع فراوانی مقولات این دوره را به شکل بصری نشان می‌دهد.

شکل ۳- توزیع فراوانی مقولات در دوره دوم موردبررسی منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

آرای کارشناسی بازه سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۸۴ نشانگر حضور سه مقوله محوری پررنگ «رویکرد کیفی به شهرهای جدید نسل نو همانند ایجاد مزیت و شخصیت بخشی به شهرهای جدید»، «جمعیت، نرخ رشد و مهاجرت» و «تأمین زیرساخت‌های حیاتی شهری» هست که باتوجه به به عدم تحقق بند اول در اجرا بازهم کانون تمرکز مجادلات فکری در این دوره، مباحث جمعیتی شهرهای جدید است که با مقوله تأمین زیرساخت‌های شهری همراه گردیده است (Oral history of the new cities of Iran 1990-2020, 2020:100-211).

مقولات محوری بازه زمانی سوم

جدول زیر تعداد ۴۵ مقوله محوری محتوا یابی شده از خوانش سوم سند پایه پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۴- مقولات نهایی استخراج شده آرای کارشناسی بازه سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲

ردیف	نام مقوله کدگذاری شده	فراوانی	ردیف	نام مقوله کدگذاری شده	فراوانی
۱	جمعیت و نرخ رشد	۶	۱۲	مکان یابی	۱
۲	زیرساخت شهری	۴	۱۳	مقبولیت عمومی	۱
۳	مسکن مهر	۴	۱۴	حاشیه نشینی	۱
۴	تضادهای نهادی	۴	۱۵	انبوه سازی	۱
۵	مسکن	۳	۱۶	تعاملات هماهنگ نهادی	۱
۶	هویت	۳	۱۷	نهادسازی موازی مخرب	۱
۷	خودکفایی اقتصادی	۲	۱۸	ساختار مدیریت شهرهای جدید	۱
۸	برندینگ شهری	۲	۱۹	شمولیت پذیری اقشار	۱
۹	مقررات و قواعد نهادی	۲	۲۰	طرح‌های جدید توسعه شهری	۱
۱۰	حمل و نقل سریع السیر	۲	۲۱	گرانی زمین و اقتصاد زمین	۱
۱۱	اختلافات نهادی	۲	۲۲	فهم نظری توسعه شهر جدید	۱

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

محتوای نظرات کارشناسی بازه سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ نشانگر حضور چهار مقوله محوری پررنگ «جمعیت و نرخ رشد»، «زیرساخت شهری»، «مسکن مهر» و «تضادهای نهادی» هست که در مقایسه با دو دوره قبل نشانگر تکرار مباحث جمعیت شناختی و زیرساخت‌های شهری و پیدایش مقوله جدید مسکن مهر و تضادهای نهادی استقرار این گونه از مسکن در کنار تداوم سیاست شهرهای جدید است (Oral history of the new cities of Iran 1990-2020, 2020:212-273).

مقولات محوری بازه زمانی چهارم

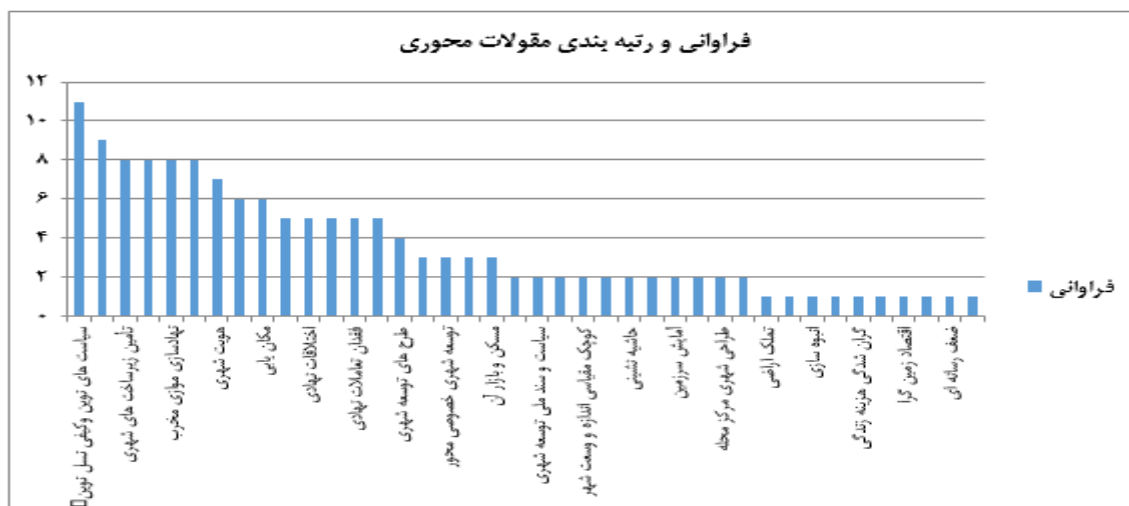
جدول زیر تعداد ۱۴۴ مقوله محوری محتوا یابی شده از خوانش چهارم سند پایه پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۵- مقولات نهایی استخراج شده آرای کارشناسی بازه سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۸

ردیف	نام مقوله کدگذاری شده	فراوانی	ردیف	نام مقوله کدگذاری شده	فراوانی
۱	سیاست‌های نوین و کیفی نسل نوین	۱۱	۲۱	سیاست و سند ملی توسعه شهری	۲
۲	جمعیت، نرخ رشد و مهاجرت	۹	۲۲	شمولیت اجتماعی	۲
۳	تأمین زیرساخت‌های شهری	۸	۲۳	کوچک‌مقیاسی اندازه و وسعت شهر	۲
۴	مسکن مهر	۸	۲۴	مقبولیت عمومی	۲
۵	نهادسازی موازی مخرب	۸	۲۵	حاشیه‌نشینی	۲
۶	مفهوم‌پردازی نظری و فهم نظری	۸	۲۶	اشتغال‌زایی	۲
۷	هویت شهری	۷	۲۷	آمایش سرزمین	۲
۸	تأمین نوین مالی و سازوکار دارایی عمومی	۶	۲۸	شهرک‌های مجاور کلان‌شهر	۲
۹	مکان‌یابی	۶	۲۹	طراحی شهری مرکز محله	۲
۱۰	تضادهای نهادی	۵	۳۰	مدیریت مشارکتی	۲
۱۱	اختلافات نهادی	۵	۱	تملک اراضی	۱
۱۲	حمل‌ونقل سریع‌السیر	۵	۳۲	رویکرد فاز به فاز توسعه شهر	۱
۱۳	فقدان تعاملات نهادی	۵	۳۳	انبوه‌سازی	۱
۱۴	ساختار سازی مجدد شرکت عمران	۵	۳۴	ضعف جذب بودجه سنواتی	۱
۱۵	طرح‌های توسعه شهری	۴	۳۵	گران‌شدگی هزینه زندگی	۱
۱۶	خودکفایی اقتصادی و اشتغال‌زایی	۳	۳۶	آسیب‌های فضایی شهری	۱
۱۷	توسعه شهری خصوصی محور	۳	۳۷	اقتصاد زمین‌گرا	۱
۱۸	انرژی	۳	۳۸	آسیب‌های اجتماعی شهری	۱
۱۹	مسکن و بازار آن	۳	۳۹	ضعف رسانه‌ای	۱
۲۰	حمل‌ونقل درون‌شهری و بین‌شهری	۲	۴۰	کارگاه ساختمانی	۱

منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

نمودار ستونی زیر نیز روند توزیع فراوانی مقولات این دوره را به شکل بصری نشان می‌دهد.

شکل ۴- توزیع فراوانی مقولات در دوره چهارم موردبررسی منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

محتوای نظرات کارشناسی بازه سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۸ نشانگر حضور هفت مقوله محوری پررنگ «سیاست‌های نوین و کیفی نسل نوین شهرهای جدید»، «جمعیت، نرخ رشد و مهاجرت»، «تأمین زیرساخت‌های شهری»، «مسکن مهر»، «نهادسازی موازی مخرب»، «مفهوم‌پردازی نظری و فهم نظری» و «هویت شهری» هست که در مقایسه با سه دوره قبل نشانگر تکرار مباحث پررنگ جمعیت شناختی،

زیرساخت‌های شهری مسکن مهر، تضادهای نهادی در کنار تولد مفهوم جدید سیاست‌های کیفی شهرهای جدید نسل نو است (Oral history of the new cities of Iran 1990-2020, 2020:274-397).

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

بر طبق یافته‌ها، از کاستی‌های موجود مدیریت بدنه شهرهای جدید در ایران صبغه بالای برتری ابعاد کاربردی و عملی در وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی یا وزارت راه و شهرسازی بر ابعاد و الزامات نظری استقرار شهرهای جدید در ایران و ابتر بودن حوزه مسائل نظری است. به‌طوری‌که مطابق مستندات موجود در هر چهار دوره موردبررسی ابعاد و زوایای عملی استقرار شهرهای جدید در ایران به‌مراتب پرنرنگ‌تر از ابعاد و زوایای نظری پوشش‌دهنده این سیاست بوده و این یافته محوری با پیشی گرفته «عمل» از «نظریه»^۱ در ایران و مؤخر بودن اندیشه برکنش در نظام برنامه‌ریزی ایران (Aghvami Moghadam, 2009:21-22) و «نظریه‌گرایی» در میان بدنه اجرایی مدیران شهری در ایران (Piran, 2019:505) مطابقت دارد. در این زمینه باتوجه به تحقیقات کاربردی وسیع در این حوزه (Mozhgani et al, 2022) (Eskandari, 2022)، به‌منظور پُر کردن خلأهای موجود، تحقیقات آتی دانشگاهی به‌موازات پیشرفت تدریجی در تغییر نگرش به مبانی نظری شهرهای جدید می‌بایستی بر روی این حوزه متمرکز نموده و خلأهای نظری موجود را در حوزه‌هایی همانند «ایده پردازی و مفهوم‌پردازی نظری علمی»، «چرایی غلبه فنی اندیش غالب و فن‌سالارانه گرایی در بدنه اجرایی مدیریت شهرهای جدید»، «چرایی غلبه عمران گرایی به‌جای توسعه‌گرایی در دولت‌ها در ایران» و «اثرگذاری غیرمستقیم آن‌ها بر مدیریت اجرایی شهرهای جدید» و «چگونگی خلق یک فرهنگ شهرنشینی برای شهرهای جدید به‌جای سیاست‌های سریع خانه‌سازی در قالب انبوه‌سازی» را در تحقیقات آتی توسعه دهند. مقولاتی نظری که باوجود استناد موردی در هر یک از چهار دوره؛ از فراوانی قابل‌توجهی بین کارشناسان به‌منظور جریان سازی برخوردار نبوده‌اند. نکته حائز اهمیت دیگر انباشت مقولاتی همانند جمعیت و تأمین زیرساخت‌های شهری است که به‌تدریج موضوع مسکن مهر نیز بدان اضافه‌شده و این روند همراه با موجی از تضادها و اختلافات نهادی بین دستگاه و مجریان مختلف این سیاست در سه دهه گذشته همراه بوده است. به‌نوعی می‌توان اشاره نمود که همراه با انباشت ناکارآمدی‌های اجرای سیاست شهرهای جدید در ایران، هم‌زمان افزایش شیب مقولات شناسایی‌شده در دوره چهارم قابل‌مشاهده است و به‌علاوه باوجود حل نشدن مجموعه چالش‌های اداری- نهادی شهرهای نسل اول به‌یک‌باره تولد مفهوم شهرهای نسل نو در ایران رقم می‌خورد و این مهم موجی از تضاد و ابهام را بین سیاست پرچالش شهرهای جدید نسل اول با چشم‌انداز شهرهای نسل نوین به‌جای درس‌آموزی از تجربه قبلی به همراه آورده است. از سوی دیگر، مقوله محوری و پرتکرار «جمعیت و نرخ رشد جمعیت» یکی از کانونی‌ترین دغدغه‌های موردبحث و بررسی و تمرکز مدیران ارشد و مدیران میانی وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی و وزارت راه و شهرسازی و نیز مدیران شرکت عمران شهرهای جدید در هر چهار دوره موردبررسی بوده و این مهم با اهداف اصلی مورد تأکید در متون دانشگاهی عنوان هدف اصلی احداث شهرهای جدید در ایران و پیش‌بینی‌های خوش‌بینانه جمعیت ۱۳۰ میلیونی سال ۱۴۰۰ خورشیدی (Herati & Zaviyar, 2012:52-53) (Eskandari, 2022:196-207) انطباق دارد. حال آنکه علی‌رغم این تمرکز نتایج ارزیابی عموم این تحقیقات ازجمله تحقیقات فرا تحلیل موجود (Meshkini & Behnam Morshidi, 2017) و دیگر متون (Javaheri Taghados et al, 2020) نشانگر عدم موفقیت شهرهای در این زمینه بوده و تنها بهبود نسبی در برخی از شاخص‌های جمعیتی شهرهای موفق (Koosheshi & Mahmoudiani, 2019) در دوره‌های اخیر گزارش و ارزیابی‌شده است. باتوجه به مقوله پرتکرارتر مباحث نهادی همانند «تضادهای نهادی» در ابتدای شروع این سیاست و «اختلافات نهادی» در تداوم اجرای این سیاست در سه دهه گذشته، تأثیرگذارترین عامل ناملموس و پنهان ناکامی شهرهای جدید در ایران را نیز می‌توان بر طبق داده‌های کمی و کیفی استخراج‌شده به فقدان استقرار «شبکه مفهومی نهادی» در بین سطوح ملی- منطقه‌ای و محلی مدیریت کلان‌شهرهای جدید ذیل نظام کلان برنامه‌ریزی و توسعه شهری ایران نسبت داد. امری که بنابر اهمیت آن زمینه‌های شناخت و ارتباط «مکتب نظری نونهادگرایی»^۲ باکیفیت و کمیت اجرایی مدیریت شهرهای جدید در مدیریت آتی این نوشهرها الزامی می‌نماید. از این نظر و باتوجه به پر استناد نبودن مقوله آمایش سرزمین در این سند، این یافته با تحقیقات مشابهی که در آن «فقدان طرح آمایش سرزمین در مقیاس ملی» به‌عنوان تأثیرگذارترین عامل ناکامی شهرهای جدید در ایران معرفی‌شده‌اند (Shieh, 2002:91-99) (Jahanmohammadi, Garakhlo, Ahmadi, 2022) عدم تطابق مشاهده‌شده و با پژوهش‌های مؤید وجود چالش‌های نهادی- اداری در شهرهای جدید همخوانی و تطابق وجود دارد (Aeeni, 2019) (Sheikhi, 2012) (Zabihi, Zarabadi, 2019). علت این موضوع را می‌توان در جایگاه بسیار بالای مقولات شبکه مفاهیم نهادی همانند «اختلافات نهادی»، «فقدان تعاملات نهادی»، «موازی کاری‌های مخرب نهادی» و «تضادهای نهادی» در بدنه مدیریت اجرایی شهرهای جدید در ایران و رتبه

¹ Practice

² Theory

³ New Institutionalism

نخست آن در بین هر چهار دوره تاریخی موردبررسی جستجو نمود. از این نظر پرداختن به کلان موضوع «شبکه مفهومی متناسب با مدیریت شهرهای جدید در ایران» و تدوین الگوهای مدیریتی و یا تبیین الگوهای مدیریتی ناظر بر آن می‌تواند یکی از موضوعات ناب و پراهمیت دهه‌های آتی مدیریت شهرهای جدید اعم از مدیریت شهرهای نسل اول و یا مدیریت شهرهای نسل دوم در ایران باشد. در مجموع، شناخت این یافته‌های تجمیعی می‌تواند زمینه شناخت تازه و شاداب‌تری از چپستی نظری و چگونگی عملی استقرار شهرهای جدید در ایران را معرفی و بازگو نماید و مطالعه و پژوهش مستمر بر این یافته‌های ارزشمند می‌تواند زمینه‌ساز نگاه تجمیعی تازه‌تری به موضوع شهرهای جدید شده و این برون‌داد نهایی می‌تواند روشن‌کننده مسیر و هدایتگر مجموعه مطالعات و پژوهش‌های آتی در این حوزه باشد.

References

1. Aeeni, M, Zabihi H, Saeedeh Zarabadi Z S (2019). A Study of the Challenges of Urban Management System in New Iranian Cities. IUESA, 7 (27):1-15. [In Persian]
2. Aeeni, M. (2019). Analyzing the Urban Management Challenges of the New Iranian Towns Based on Structural Equation Modeling (SEM). Quarterly Journals of Urban and Regional Development Planning, 4(9), 115-146. Doi: 10.22054/urdp.2021.49913.1185. [In Persian]
3. Aghvami Moghadam, Aref (2009). "Editor's Introduction" in Allmendinger, Philip. Planning theory, translated by Elham BahmanTeymouri, Tehran: Azarakhsh Publications, first edition. [In Persian]
4. Shakarmi, Kean, Ajza Shokouhi, Mohammad (2024). .Development Strategic Planning of the New Cities in Iran (Case Study of the New Pardis City), Journal of Studies of Human Settlements Planning, 18 (4): 141-154.[In Persian]
5. Akbari, Sadegh, Amoyan, Korosh (2023). The collection of laws and regulations of the new cities of Iran with subsequent amendments and additions, Tehran: Penedar Andisheh Parsian Publications, first edition. [In Persian]
6. Arbab, P., & Basirat, M. (2016). Comparative Study of the First and Second Generations of the New Towns Development: The Case of the South Korea. Town and Country Planning, 8(2), 279-309. doi: 10.22059/jtcp.2016.60197. [In Persian]
7. Basirat, Maysam (2015). "Chapter 12: summarizing and presenting an executive solution to be used in the conditions of Iran", in Basirat, Maysam. New Cities Book Collection, Volume II: Global Experiences of the New Generation of New Cities, Tehran: Road, Housing and Urban Development Research Center commissioned by the specialized mother company of New Cities Development. [In Persian]
8. Eskandari, H. (2022). Analysis of factors affecting population attraction in new cities (Case study: Sadra New City). Regional Planning, 12(45), 193-210. Doi: 10.30495/jzpm.2022.29420.4019. [In Persian]
9. Hall, P., Tewdwr-Jones, M. (2020). Urban and Regional Planning, Oxon: Routledge.
10. Herati, Sudabeh, Zaviyar, Parvaneh (2012). The place of new cities in the urban system, Tehran: Academic Jihad, Shahid Beheshti Unit. [In Persian]
11. Jahanmohammadi, G., Garakhlo, M., & Ahmadi, Z. (2022). Analyzing the causes of failure new towns in Iran. Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS), 3(3), 135-156. [In Persian]
12. Javaheri Taghados, M., Nastaran, M., Zebardast, E., & Basirat, M. (2020). Futures Study of the role of New Towns in Establishing of the Balance of Physical Space Structure in Metropolitans with Land Survey Approach and policies. Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies, 8(32), 772-794. Doi: 10.30507/jmsp.2021.108218. [In Persian]
13. Koosheshi, M., & mahmoudiani, S. (2019). Indexing and Ranking the Demographic Function of New Towns in Iran with Emphasis on Socioeconomic Factors. Journal of Social Problems of Iran, 10(1), 263-285. doi: 10.22059/ijsp.2020.76176. [In Persian]
14. Krippendorff, K. (2018). Content analysis: An introduction to its methodology. Sage publications.
15. Meshkini, Abolfazl, Behnam Morshidi, Hassan (2017). Qualitative meta-analysis of the researches conducted on the new cities of Iran with an emphasis on scientific and research articles, Book of New Cities, 8th Series of the First Generation of Iran's New Cities, 23-54. [In Persian]
16. Mozhgani, parvaneh, Jahanshaloo, L, Hosseinzadeh Lotfi, Farhad, Rajabi, Azita (2022). Explaining the appropriate practical model to evaluate the performance and improve the efficiency of new cities

- (case study: new cities of Hashtgerd, Andishe, Pardis and Parand), Urban Environmental Planning and Development, 2 (7):1-12, Doi: 10.30495/juepd.2022.1973970.1106. [In Persian]
17. Neuendorf, K. A. (2017). The content analysis guidebook. Sage.
 18. Nouraei, M., Dehqan Nayyeri, L., & Abolhasani Targhi, M. (2011). Analytical Comparison between Oral Tradition and Oral History. Historical Researches, 2(4), 35-52. [In Persian]
 19. Oral history of the new cities of Iran 1990-2020 (2020). The historical document of the oral history of the new cities of Iran, Tehran: specialized mother company of new cities construction. [In Persian]
 20. Piran, Parviz (2019). Document of oral history of Iran's new cities 1368-1398, second chapter: new cities according to university professors and consulting engineers: second part: economists, planners and sociologists: second interview: Parviz Piran, pp. 503-509. [In Persian]
 21. Rafizadeh, Neda (2017). "A new perspective on the development of Iran's new cities with a review of global experiences", in Basirat, Maysam. New cities book collection, Volume 8: The first generation of new cities in Iran, Tehran: Road, Housing and Urban Development Research Center commissioned by the specialized mother company of new cities. [In Persian]
 22. Sheikhi, Mohammad (2012). Evaluation of new cities; past performance, future solutions, Abadi, 13 (29-31): 123-129. [In Persian]
 23. Shieh, Esmaeil (2002). Creation of new villages, a new plan to control migrations and agricultural self-sufficiency, collection of essays on new cities: new culture in urbanization, volume II: selected lectures, pp. 91-99. [In Persian]
 24. Tabrizi, Jalal (2006). "Looking at the theoretical foundations of building new cities in Iran", Proceedings of the International Conference on New Cities, May 2014, volume of experiences of creating new cities in Iran and the world. pp. 59-65. [In Persian]
 25. Valipour, Alireza (2023). Investigation of Influential Factors in Urban Crisis Management during Floods (Case Study: Sadra City, Fars province, Urban Environmental Planning and Development, 3 (11): 89-104, Doi: 10.30495/juepd.2023.1978527.1135. [In Persian]
 26. Ziari, Karamatullah (2014). Planning of new cities, Tehran: SAMT Publications, 15th edition. [In Persian]

